

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Role neziskových organizací při řešení inkluze

Romů v ČR

Lucie Divišová

Plzeň 2016

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra sociologie

Studijní program Sociologie

Studijní obor Sociologie

Bakalářská práce

**Role neziskových organizací při řešení inkluze
Romů v ČR**

Lucie Divišová

Vedoucí práce:

PhDr. Tomáš Kobes, Ph.D.

Katedra sociologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2016

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2016

.....

Poděkování

Děkuji svému vedoucímu bakalářské práce
PhDr. Tomáši Kobesovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a
připomínky.

Obsah

1	ÚVOD.....	1
2	TEORETICKÁ ČÁST	3
2.1	Rizika ve společnosti	3
2.2	Očekávání spojená s NNO	5
2.3	NNO zaměřené na sociální rámec	6
2.4	Nestátní neziskové organizace	8
2.4.1	NNO a jejich vývoj	8
2.4.2	Funkce NNO	10
2.4.3	Legitimita a advokacie NNO	11
2.4.4	Kritika NNO.....	13
2.5	Problematika spojená s romskou menšinou	14
2.5.1	Vývoj situace romské menšiny po roce 1989 v ČR.....	14
2.5.2	Sociální vyloučení	17
2.5.3	Sociální inkluze	17
2.5.4	Strategie sociálního začleňování v ČR	19
2.5.5	Integrace	22
3	PRAKTICKÁ ČÁST	24
3.1	Metodologie výzkumu.....	24
3.2	Analýza dat.....	26
3.3	Zjištění	28
3.3.1	Vznik NNO a průběh jejího vývoje na základě analýzy výročních zpráv.....	28
3.3.2	Jak zkoumaná NNO definuje riziko.....	32
3.3.3	Cíle a strategie NNO	33
3.3.4	Konkurenceschopnost.....	35
3.3.5	Problém s financováním.....	36
3.3.6	Problematická spolupráce s ostatními stejně zaměřenými NNO.....	38
3.3.7	Shrnutí případové studie.....	40
4	ZÁVĚR	42
5	SEZNAM LITERATURY	44
6	RESUMÉ.....	47

1 ÚVOD

Roku 2014 se rozhodla malá nestátní nezisková organizace (dále jen NNO), která se soustředí na integraci romských dětí, uspořádat tábor právě pro tyto děti. První termín byl plánován pro dívky, druhý pro chlapce. Jiná velká nestátní nezisková organizace na poslední chvíli uspořádala taktéž táborové pobyty, jeden ve stejném termínu a druhý v téměř identickém. V průběhu prvního táborového pobytu pořádaného malou NNO, který byl určen pro dívky, lidé z velké NNO obešli s přihláškami chlapce, kteří již byli zapsáni na táborový pobyt malé NNO. A to i přes to, že malá NNO poskytla seznam dětí přihlášených na jejich tábor konkurenční NNO. Ta k přihláškám navíc rozdávala dětem tablety. Chlapci, kteří byli přihlášení na tábor malé NNO, nakonec jeli na tábor s konkurenční nestátní neziskovou organizací.

Tento příběh zkoumané NNO poukazuje na problematickou spolupráci stejně zaměřených NNO. Cílem mé bakalářské práce je zjistit, jak se nestátní neziskový sektor podílí na inkluzi romské menšiny v České republice. Také jak NNO definuje riziko, které se chce pokusit eliminovat a jaké strategické kroky k tomu volí. Záměrem je také odhalit, jaké překážky při naplňování stanoveného cíle musí NNO řešit, a pokusit se tyto překážky eliminovat, aby bylo naplnění cíle možné. V teoretické části se zaměřím na představení konceptu rizika a na to jakou roli sehrávají NNO při konceptualizaci a řešení těchto rizik. V následující části se dostanu k tématu samotných NNO. Nastíním jejich vývoj, funkce, problematiku jejich legitimacy a advokacie, na závěr se budu věnovat jejich kritice. Jak už bylo řečeno, právě NNO jsou také nástrojem pro řešení rizik ve společnosti. Ve velké míře se NNO podílejí na spoluutváření sociální inkluze, která je brána jako nástroj pro řešení sociální exkluze. Ta představuje velké riziko pro romskou majoritní část populace. Proto

dalším tématem bude vývoj situace romské menšiny po roce 1989 v České republice, ve kterém bych se chtěla dostat právě ke vzniku a vývoji problémů, na které se snaží zaměřit i NNO. Tím nejvýraznějším je sociální vyloučení, o kterém se budu zmiňovat dále. V návaznosti na toto téma se zaměřím na sociální inkluzi, která má být řešením tohoto problému. Zajímat mě bude také vztah sociální exkluze a sociální inkluze. Další část bude patřit strategiím sociálního začleňování v České republice. V druhé, praktické části, se budu věnovat případové studii provedené na NNO, která svou činnost zaměřuje na integraci romských dětí. Na jejím základě se pokusím ukázat jak NNO definuje riziko a jaké strategie volí k jeho eliminaci. Jaké problémy musí NNO řešit během naplňování svého stanoveného cíle.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Rizika ve společnosti

Jedinci ve společnosti čelí různým rizikům. Může jít o rizika současná nebo o ta, která se projeví až v budoucnosti, dále o taková rizika, která jsou nám buď známá, nebo která jsou skrytá. Rizika ovlivňují každého jedince různě. Důvodem je odlišnost jedinců samotných. Každý má stanovené své cíle, tedy odlišné aspirace, každý také využívá svých vlastních, dostupných prostředků k naplnění těchto cílů. Tyto prostředky mohou být využívány na základě odlišných biografií jedinců a také socioekonomického statusu. I přes tyto rozdílnosti podle Douglas a Wildavsky (1983) existují tři způsoby, jak se dají daná rizika zvážit. První způsob je, že se debaty o určitém problému týkají západního světa. Druhý způsob je nahlížet rizika ve spojení s druhou světovou válkou, zaměstnaností, znečištěním a inflací. Třetí způsob spočívá v tom, že jedinec využívá své znalosti k zvážení určitých rizik během činnosti, která vede k naplnění stanoveného cíle. Programy jsou vždy přijaty se záměrem snižování definovaných rizik. (Douglas, Wildavsky 1983: 16–18)

Jaké druhy rizik ovlivňují různé typy lidí, je politickou otázkou. Politika ovlivňuje i přijatelnost těchto rizik. Rozhodnutí o přijatelnosti těchto rizik závisí, na alternativách, hodnotách a přesvědčeních. Ovšem neexistuje žádný volný výběr mezi rizikovými alternativami. Řešení těchto rizik je na politice, ta má určit, kdo a jaké problémy bude řešit. Tato řešení jsou tedy rozdělena na menší skupiny, není objektivně a všemi přijato jedno řešení rizik. Rizika by měla být předně nahlížena jako společenský produkt, který je výsledkem znalostí budoucnosti a také toho nejlepšího, co v budoucnosti očekáváme. Právě tato skutečnost nám umožňuje dávat různé problémy do souvislostí. (Douglas, Wildavsky 1983: 19-20)

Jedním z dominantních rizik současné společnosti je sociální exkluze. Ta je definována a představuje jedince „...jako obyvatele/občany dané společnosti, kteří z důvodů, které nemají sami pod kontrolou, nemohou participovat na obvyklých aktivitách, k nimž by je jejich občanství opravňovalo a na něž aspirují.“ (Burchardt, Le Grand, Piachaud 1999: 230) Kohli a Woodward (2001) považují koncept sociální exkluze za důležitý, jelikož upozorňuje na nutnost integrace a od té se očekává vnitřní solidarita mezi mnohdy velmi odlišnými celky a eliminuje neschopnost jedince participovat v různých oblastech života, jako je například ekonomická, sociální a kulturní oblast. (Kohli, Woodward 2001: 88)

Ke konceptu sociální exkluze se ovšem začalo přecházet až v 80. letech 20. století. Dříve byl v tomto ohledu dominantní koncept chudoby, který ovšem nedostatečně poukazoval na reálnou situaci ve společnosti. Bylo třeba se soustředit na prostorovou koncentraci sociálně vyloučených jedinců, dále také soustředit se na toto vyloučení v čase. Dalšími důvody byla potřeba soustředit se i na patologické jevy v jednání vyloučených skupin, jejich odklon a nesouhlas s jednáním většinové společnosti, ale současně jejich závislost na sociálním státu. Posledním z hlavních důvodů byl rozpad základních sociálních institucí, jako je například rodina. (Mareš, Sirovátka 2008: 277) Dnes je tedy na chudobu nahlíženo, jako na něco, co je třeba pokusit se eliminovat v rámci konceptu sociální exkluze. (Mareš 2000: 289)

Ze sociologického hlediska tedy můžeme nahlížet rizika jako něco, co se podílí na produkci sociálních vztahů. Tyto vztahy jsou ovlivněny mírou rizika a alternativami jejich řešení. (Douglas, Wildavsky 1983) V tomto smyslu se tak rizika stávají sociologickým problémem, který je třeba zkoumat. Ne méně pozornosti je ovšem zapotřebí věnovat i NNO, na které je nahlíženo jako na důležité nástroje pro řešení rizik. (Deverová et al. 2008) Jak již bylo řečeno, politika ovlivňuje nejen druhy rizik, ale

i jejich přijatelnost. Výzkum CESES ukazuje, jak řeší rizika samotní jedinci ve společnosti. Polovina dotázaných osob raději volí způsob života, kdy nějak nevybočují z řady a snaží se tak vyhnout zbytečným možným rizikům. Naopak 42% dotázaných s oportunismem nesouhlasila. Tato část dotázaných ve velké míře spoléhala na to, že nastalé problémy vyřeší právě stát. Pak je tedy otázkou, jak lidé ve společnosti mohou ovlivňovat rozhodování o řešení různých problémů, které stát navrhuje. Nejběžnějším způsobem, jak lidé ovlivňují vytváření tlaku na stát, jsou volby. Podle výzkumu CESES¹ ovšem volební účast občanů spíše klesá. (CESES 2002 cit. dle Deverová et al. 2008: 47) Podle výzkumu CVVM² je očividný nárůst důvěry lidí v NNO a v plnění jejich role ve společnosti. (CVVM 2003 cit. dle Deverová et al. 2008: 56) Důvěru NNO v hájení zájmu občanů ve společnosti projevilo 65% dotázaných. Z toho 62% lidí věří, že NNO hájí právě i jejich zájmy. (STEM/NROS 2004 cit. dle Deverová et al. 2008: 56) Výzkum také poukázal na to, že je na NNO nahlíženo jako na udržovatele koheze ve společnosti. Za vlivné a schopné řešit důležité společenské problémy, NNO považuje 48% dotázaných lidí. Každý druhý občan České republiky považuje existenci NNO jako podstatnou součást demokratické společnosti. (Deverová et al. 2008: 56)

2.2 Očekávání spojená s NNO

NNO se předně snaží zlepšit životní situaci chudým či jinak znevýhodněným lidem, pro které jsou tato znevýhodnění každodenní realitou. S tím jsou spojená i očekávání, která jsou na ně kladena. Tato očekávání se dále pojí s jejich schopností rychle reagovat na změny, vytvářet tak efektivnější programy a schopnost pracovat s nízkými

¹ CESES – Centrum pro sociální a ekonomické strategie, Fakulta sociálních věd, Univerzita Karlova

² CVVM – Centrum pro výzkum veřejného mínění

náklady. (Eade, Pearce 2000: 21-25) To tedy znamená, že by pro NNO nemělo být financování hlavním problémem, se kterým se musí potýkat. NNO by tedy měly být schopné naplnit své cíle s minimální finanční podporou. I jejich příznivci vycházejí ve svých názorech z toho, že poskytovaná pomoc skrze NNO stojí především na dobrovolnosti – neziskovosti. Což by pro můj výzkum znamenalo, že finance nebudou překážkou pro zkoumanou NNO v naplňování jejího cíle. Dále se očekává, že jsou NNO neposkvřené politickými záměry. Ovšem i přes jejich politickou nestrannost hrozí NNO, že na ně bude vyvíjen tlak v plnění nereálných očekávání. Na plnění takových očekávání by ovšem nemusely být dostatečně připraveny. (Fisher 1997: 442–443) Na tom jsou postaveny i některé kritické argumenty a následně je o NNO hovořeno jako o apolitických nástrojích, které se dále dají ovládat a směřovat. Tento problém by se mohl promítnout hlavně ve změnách strategií využívaných zkoumanou NNO, kdy by tyto změny byly vyvolány nátlakem z vnější strany. Podíl NNO na demokratizaci a na politických změnách je stále diskutován. Jedni předpokládají proces demokratizace za vedlejší produkt. Druzí zlehčují roli NNO v této věci, a to hlavně poté, co je nahlížejí jako chtějící transformaci vztahů moci. (Fisher 1997: 444-445) Což by v záměru méj bakalářské práce znamenalo, že zkoumaná NNO bude podporovat individuální názory a cíle klientů, kteří využívají jejich služeb. A pokud jde o obecnější rovinu, znamenalo by to podporu ze strany NNO pro romskou menšinu v participaci na demokratickém dění v České republice.

2.3 NNO zaměřené na sociální rámec

NNO zaměřené na sociální činnost využívají dobrovolníků k naplnění svých cílů, čímž snižují celkové náklady a také potvrzují neziskovost. Hlavní cíle, na které se zaměřují, je naplňování

spravedlnosti, a tím se do jisté míry podílí na již zmíněné demokratizaci. Dalším záměrem těchto NNO je zmírňování chudoby. Nejen tedy, že pomáhají znevýhodněným, ale vedou a ovlivňují i dobrovolníky k tomu, jak využívat nízké zdroje pro naplnění cíle a utvrzují je svým záměrem v potřebnosti věnovat se dané problematice. Profesionálními NNO nazýváme ty, které jsou například zaměřeny na environmentální oblasti, nebo se snaží pomoci zranitelným skupinám. Jelikož toto zaměření vyžaduje profesionály, kteří jsou plně nasazení na specifickou oblast činnosti. (Cernea 1988: 8-11) Za specifický záměr můžeme jistě považovat i inkluzi romské menšiny do majoritní společnosti. Což znamená, že by se ve zkoumané NNO měli vyskytovat profesionálové v oblasti romistiky a nebo inkluzivních procesů.

NNO, které jsou zaměřené na rozvoj, se soustředí na rozvoj jak v sociálních, tak i v ekonomických oblastech. Mohou to být velké nadnárodní i malé městské NNO. Mohou se například angažovat v politických diskuzích. Také zastávat funkci hlídačů dílčích a veřejných zájmů. Nemusí vždy naplňovat pouze jednu funkci, mohou například právě dvě výše zmíněné kombinovat. (Ulleberg 2009: 12) V posledních letech NNO upouštějí pouze od poskytování služeb a dochází k větší spolupráci na státní úrovni. Tyto změny jsou odůvodňovány tím, že NNO touží po větším uznání a jsou tak ochotné upouštět od svého nestátního charakteru. Začínají se například více zaměřovat na lobbování na lokální politické úrovni. Odklání se tak od svého předního záměru, jímž je plnit funkce pro občanskou společnost. (Degnbol-Martinussen, Engberg-Pedersen 1999: 146) Siri (2002) však hovoří o tom, že nestátní NNO podporují větší participaci jedinců v občanské společnosti, a tím zároveň také podporují sociální kontrolu vládních programů v souvislosti s aktivním zapojením občanů v demokracii. (Siri 2002: 10) Existují názory, že za vznikem NNO je spíše negativní postoj společnosti směrem k vládě. Tato nedůvěra vedla k podpoře a financování NNO podporujících

občanskou společnost. (Degnbol-Martinussen, Engberg-Pedersen 1999: 16) Za zvýšením působnosti NNO lze také vidět decentralizaci státní moci. (Cernea 1988: 13) Sociálně zaměřené NNO jsou sdružením občanů, jsou odděleny od vládního aparátu, ale aktivně se zapojují do řešení sociálních otázek. Určují také různé míry jejich nezávislosti. Například „kvazi-nevládní organizace“ ty se vyznačují relativní autonomií, ta se ovšem snižuje tím, jak se zvyšuje její závislost na vládní podpoře jejich programů během naplňování stanoveného cíle. (Carey, Richmond 2003: 3) NNO dnes musí rozhodnout buď o potvrzení svého nestátního charakteru, nebo o podpoře státních zájmů. V druhém případě by se NNO staly spíše partnerem státu. (Ulleberg 2009: 14) Následně se ovšem může stát, že politicky nezávislý znamená spíše bezmocný, nízkonákladový může znamenat podfinancovaný, a tedy ne plně schopný naplňovat stanovené cíle. NNO nejsou konečným řešením v sociální oblasti, rozvoji, nemohou být považovány za všelék. (Cernea 1988: 21) Ovšem mohou pomoci klientům se sebeidentifikací a také s nalezením určitých způsobů, jak vylepšit jejich životní situaci. (Cernea 1988: 24)

2.4 Nestátní neziskové organizace

2.4.1 NNO a jejich vývoj

V dnešní době nahlížíme na NNO jako na hlavní aktéry veřejné agendy. Nejde jen o NNO, které jsou zaměřené na sociální rámec, mohou mít i politické a ekonomické funkce. Obecně NNO slouží jako prostředník mezi státem a občany. Jejich vznik nemůžeme spojovat s jejich velkým rozvojem v průběhu 70. a 80. let 20. století. Pro soudobé NNO jsou typické tři vývojové body. Zaprvé to, že existují v rozvinutých i rozvojových zemích. Aktivní jsou buď v místních či státních zájmech. Zadruhé rozšířily pole své působnosti (náboženské skupiny, ochrana

životního prostředí). A za třetí se zvýšila organizovanost těchto NNO, dokážou se rychleji mobilizovat. Nelze však hovořit o tom, že by NNO dosáhly vrcholu ve svém vývoji. Stále jsou tu organizace, které fungují dlouhodobě a ty, jejichž funkce je krátkodobá. Také organizace, které se snaží řešit místní, nebo naopak státní problémy. Mají však obecně za cíl naučit se efektivnějším způsobem přispět k společenským cílům, jež sledují. (Cernea 1988: 1–3)

NNO můžeme rozdělit na mezinárodní, národní a místní. Mezinárodní neziskové organizace můžeme pak blíže definovat jako organizace, které se vymezují na práci v oblasti v jiných zemích. Národní organizace pak můžeme přiblížit jako ty, které sdružují více místních organizací. Tyto místní organizace si kladou podobné cíle. Ovšem většina NNO je tvořena místní komunitou a jsou to organizace základní. Snaží se ovlivnit životy voličů. (Cernea 1988: 9)

NNO mají několik předností. Zaprvé se soustředí na poskytnutí pomoci v odlehlých, chudých oblastech, kde často vládní programy fungují jen částečně, nebo ani neexistují. Jejich další předností je funkce lidí, kteří jsou součástí určité komunity nebo oblasti, kam je soustředěna pomoc těchto organizací. To znamená, že lidé, kteří se vyskytují v dané postižené oblasti, či komunitě a rozumějí danému problému, který se NNO snaží eliminovat, se stávají dobrovolníky v pomoci naplňování tohoto cíle. Což podporuje i větší iniciativnost ve strategii. Dále je výhodou schopnost pracovat s nízkými náklady, práce je spíše dobrovolnického charakteru. Jsou také celkově pružnější, než vládní služby, rychleji dokážou reagovat na změny. Naopak nedostatkem mnohých NNO je jejich neschopnost působit s celostním dopadem. Většina je schopna zaměřit svojí pomoc jen lokálně. Dalším nedostatkem je neschopnost působit samostatně, NNO jsou závislé na podpoře z okolí, tak aby mohly dále plnohodnotně naplňovat své cíle. Velkým

nedostatkem jsou také lidé, kteří nejsou dostatečně kvalifikovaní, což samozřejmě ovlivňuje výsledky činnosti celé organizace. Nevýhodou je také nepropojenost programů NNO mezi sebou, která by napomohla k větší efektivitě. (Cernea 1988: 17-19)

2.4.2 Funkce NNO

Funkce NNO lze propojit se subsystemy. Těmi jsou subsystemy ekonomiky, politiky a komunit. S ekonomickým subsystemem je propojena funkce poskytování služeb, kdy NNO distribuují nebo dokonce produkují zboží a služby. Toto zboží či služby mohou být určitým způsobem zaplacené. S politickým subsystemem je propojena funkce prosazování zájmů, typický je pro ni veřejný charakter a veřejný prospěch. Svou funkci naplňuje skrze připomínkování legislativy nebo lobování. Budování komunity je funkcí spojenou s komunitním subsystemem. Zaměřená je na zvyšování sociálního kapitálu – posilování skupin nebo podpora integrace a inkluze. NNO tedy plní určité funkce, které mohou být následně propojeny s jednotlivými subsystemy jednotlivě anebo mohou být namířeny na všechny tři subsystemy. (Pospíšil et al. 2009: 9-10)

Jednotlivé NNO se od sebe tedy odlišují svými funkcemi, ale také úrovní, v níž jsou tyto funkce prováděny a v organizační struktuře, cílech, které si NNO kladou a v členství. NNO jsou často dobrovolnými skupinami, které vznikly bez podpory státu. Některé tyto organizace ovšem vznikají za podpory vlády. NNO fungují ve velice podobných kulturních, ekonomických a sociálních podmínkách. Jsou však více či méně ovlivňovány elitami státními, místními, které mohou být politicky zainteresované. (Fisher 1997: 447-448) Existují silné vazby mezi NNO a sociálními hnutími. Jak NNO, tak i sociální hnutí mohou podporovat stát, či mít zájem na udržení statusu quo, stejně tak jako jít proti. Někteří

autoři vidí klíčovým veřejný prostor nastolený státem, ten má podle nich hlavní vliv na orientaci NNO a také na jejich schopnost svobodně organizovat. (Banuri 1993, Korten 1990 cit. dle Fisher 1997: 451) Mnoho zemí třetího světa bylo nuceno například na základě ekonomické situace uznat NNO a jejich autonomii. (Bratton 1989: 572-573) Vlády těchto zemí následně hovoří o obavách ze ztráty státní hegemonie. Celou situaci se snaží kontrolovat skrz státní agentury. Existuje heterogenní vztah mezi NNO a vládou. Jistě je můžeme považovat za nové důležité politické aktéry. Ovšem o tom, jak moc jsou, nebo nejsou NNO schopné ovlivňovat dění, neexistuje jednotný názor. (Edwards 1996: 72) Neexistují ani záznamy o ubránění se drobných NNO vládnoucím elitám. (Fisher 1997: 452) To, jakým způsobem mohou být funkce NNO naplňovány a jaká míra vážnosti je jim přiřazována, souvisí ve velké míře s jejich legitimitou a advokací.

2.4.3 Legitimita a advokacie NNO

Obvykle se koncept legitimacy užívá spíše ve spojení se státní mocí, ale není nic nového na tom, že je tento koncept využíván i v souvislosti s NNO. Ovšem specifickou definici pro NNO bychom hledali velice obtížně, uznávány jsou spíše ty obecné. (Collingwood, Logister 2007: 27-28) V souvislosti s NNO legitimita označuje podmínky, za kterých je právem vykonávána moc danou NNO. V čistě empirickém smyslu se legitimita týká podmínek, podle kterých osoby či instituce získají přijetí a podporu od lidí, kteří jsou na vyšších postech než oni sami. (Steffek 2003: 255) V tomto případě se tedy jedná o podporu státu, kterou směřuje k NNO. Dále se diskuze ohledně legitimacy může týkat pomoci marginalizovaným a utlačovaným skupinám, kdy NNO těmto skupinám pomohou, ale obhajují si tím své vlastní cíle. Hahn a Steffek (2010) kritizují, že by demokratická legitimita měla být relevantním měřítkem pro

vedení NNO. Navrhují pět kritérií podle, kterých by měla být posuzována schopnost NNO. Těmi jsou účast, začlenění, schopnost reakce, transparentnost a nezávislost. Důležité je podle nich zaměřit se na jejich synergický vztah. (Hahn, Steffek 2010: 12-13) Otázka legitimacy NNO se tedy týká jejich práva hovořit o cílech a zájmech ostatních. Narůst funkčnosti NNO souvisí předně se zvyšující se mírou jejich legitimacy a to jak na místní, nebo až nadnárodní úrovni. (Carey, Richmond 2003: 5) Za druhé se tato otázka týká schopnosti a moudrosti naplnění jejich advokacie. (Hudson 2000: 2) Propojenost legitimacy a advokacie lze vidět i v tom, že legitimita NNO zvyšuje přesvědčivost advokacie, a to má následně vliv na účinnost dané NNO. Otázky ohledně legitimacy NNO přicházejí nejvíce ze stran vlád, mezinárodních organizací a multinárodních korporací. (Brown, Fox 1998: 311) Z jejich strany je to pátrání po tom, proč by měly naslouchat zrovna NNO. Kvůli jejich posunům k advokacii je institucionální investoři odmítají financovat více než jiné části civilní společnosti. Advokacie NNO má mnoho forem. Tyto odlišné druhy advokacie, týkající se různých otázek, mají i odlišný dopad na legitimitu. Advokacie NNO je považována za legitimní v tom případě, že NNO prokáže znalosti v tom směru, ve kterém se pohybuje. Nelegitimní je pak její advokacie, čím více se rozšiřuje její záměr a čím méně má znalostí. (Hudson 2000: 3-4)

Pokud je tedy advokacie dané NNO považována za legitimní, má tato NNO zároveň i odpovědnost. To znamená povinnost držitelů moci obhájit a ospravedlnit své jednání směrem k těm, kteří u moci nejsou, ale mají právo klást otázky. (Bovens 2007: 452) Koncept odpovědnosti můžeme rozdělit do tří částí. Tou první je odpovědnost NNO v souvislosti s transparentností jejího rozhodování a efektivností práce. Za druhé jde o povinnosti spojené se záměrem NNO, například jak prosazuje práva sociálně vyloučených jedinců. Za třetí jde o odpovědnost jednotlivých

subjektů, které se podílejí na plnění záměru dané NNO. (Jordan, Van Tuijl 2006: 4)

Legitimita NNO určuje míru, v jaké se mohou angažovat v určité problematice, kterou mají za cíl řešit. Pro mnou zkoumanou NNO, by to například znamenalo výši finanční podpory od státu a od ostatních zdrojů, které podporují naplnění stejného cíle, kterým v tomto případě je integrace romské menšiny do majoritní společnosti v České republice. Jednodušeji bychom mohli říct, že skrze legitimitu daná NNO obhájí své zájmy, skrze znalosti a zkušenosti v dané problematice, čímž získává podporu z okolí, na které jsou závislé a která umožňuje její existenci. Je tedy otázkou, jak se zkoumaná NNO snaží prosadit své zájmy a získávat tak finanční podporu pro jejich naplnění. NNO ovšem nemusí být vždy nahlížené jako legitimní, a takto nemusí být nahlížena ani jejich advokacie a odpovědnost. Záměry a celkový chod NNO mohou být naopak vystaveny kritice.

2.4.4 Kritika NNO

V devadesátých letech byly NNO často kritizovány za to, že v nedostatečné míře řešily problémy globálního charakteru. Největším narůstajícím problémem tohoto měřítka byla již zmíněná chudoba. (Rugendyke 2007: 6) Následný vývoj advokacie NNO vedl k jejich lepší komunikaci s oficiálními orgány. (Rugendyke 2007: 71) Právě ty kritizovaly NNO a jejich záměr zastupovat a hovořit za znevýhodněné jedince. Hlavním argumentem oficiálních orgánů byl fakt, že tito jedinci si své zástupce zvolili již ve volbách, proto nepotřebují NNO, aby je zastupovali. (Jordan, Van Tuijl 2006: 44) V tomto směru se také kritika týkala toho, že NNO ve svém zájmu mohou zveličovat své úspěchy, aby pak dosáhly větší podpory a získali si veřejnost. To znamená, že NNO

mohou jednat spíše ve svém vlastním zájmu, než aby se předně soustředily jen na dosáhnutí stanoveného cíle. (Cooley, Ron 2002: 15) Fisher (1997) ve své knize hovoří o tom, jak je na druhou stranu kritizování NNO obtížné. Tato obtížnost vyplývá hlavně z jejich dobrovolného charakteru a neziskovosti. Pokud chce někdo (v tomto případě NNO) nabídnout dobrovolně pomocnou ruku, bez nároku na zisk, není snadné z nezávislého postavení kritizovat jeho záměr. NNO mohou pomocnou ruku nabízet například při řešení problematiky spojené s romskou menšinou. Jedním z největších rizik, které se v rámci této problematiky vyskytuje, je sociální exkluze. Abychom pochopili, jak se toto riziko stalo reálným, budu se nyní věnovat vývoji situace romské menšiny po roce 1989 v České republice.

2.5 Problematika spojená s romskou menšinou

2.5.1 Vývoj situace romské menšiny po roce 1989 v ČR

Před rokem 1989 panoval systém, jenž se vyznačoval deklarovanou rovností. Po Sametové revoluci, jež definitivně ukončila dobu komunistické nadvlády, došlo ke změnám. Česká republika přecházela na tržní ekonomický systém, pro který jsou typické sociální nerovnosti. Pokud se v tomto kontextu zaměříme na romskou menšinu a na její propad na spodní hranici ve stratifikačním žebříčku, musíme hovořit o faktorech, které tento propad ovlivnily a nadále ho ovlivňují. Mobilita a délka usazení je jedním z nich. Dalším faktorem je formální uznání romského etnika jako národnostní menšiny. V České republice se tak stalo v roce 1991. Ovšem stejně jako na Slovensku, není během sčítání lidu pevně stanoveno žádné kritérium, které by upřesňovalo to, kdo Rom je, či není. Uznání Romů jako romské menšiny se promítá do integrace, a to například výukou ve vlastním jazyce. Třetím faktorem je

podíl Romů v populaci. Ač je tento údaj velice důležitý hlavně z hlediska metodologického, odpovědí na něj jsou jen přibližné počty. Podle výzkumů OECD a dalších shodně hovoříme o šesti až osmi milionech Romů ve střední a východní Evropě. Čísla okolo jednoho milionu a výše udávají počet Romů žijících v jižní Evropě. Předně však záleží na tom, zda je menšina tou největší menšinou v daném státu, to následně ovlivňuje intervenční programy jak státu, tak i NNO. (Sirovátka 2004: 97-100) V České republice je romská menšina tou nejpočetnější. V roce 2014 žilo, podle kvalifikovaných odhadů, na území ČR 241 900 Romů. (Úřad vlády ČR 2014: 6)

Dalším výrazným faktorem jsou životní podmínky Romů. Špatné životní podmínky jsou spojovány se sociálním vyloučením, což znamená například nízkou kvalifikaci, nedostatečné vzdělání a v návaznosti na to i nezaměstnanost. Sociální vyloučení se pak propojuje s vyloučením prostorovým, romské menšiny často žijí v určitých regionech ve vyloučených oblastech. Třetím z toho vyplývajícím vyloučením, je ekonomické. Dalším faktorem je přístup k lidským právům a zajištění bezpečí. Romů se nejvíce týká každodenní diskriminace, ať už na trhu práce, nebo ze strany majoritních obyvatel. Jde jak o diskriminaci přímou, tak o diskriminaci nepřímou. (Sirovátka 2004: 101–102) Soužití majoritní části České republiky s minoritní romskou menšinou trvá už několik století. V průběhu té doby byla navrhována mnohá opatření a strategie, které měly vést k integraci romské menšiny. A zabránit tak sociální exkluzi této menšiny. Pokud jde o předešlé navrhované praktiky, jde například o pokus vnutit romské menšině jiný životní styl, který odpovídá životnímu stylu majoritní části společnosti. Vycházejme tedy z toho, že byla navrhována spousta strategií, která měla vést k integraci romské menšiny, jejich řešení ovšem nebyla sledována v praxi a důsledkem bylo spíše rozplynutí těchto snah. Po roce 1989 byla taktéž navrhována určitá řešení. Ta ovšem nedbala na ta předchozí a nepoučovala se z jejich

problematických částí. Dalo by se tedy říci, že se tyto snahy o řešení integrace romské menšiny ocitly v začarovaném kruhu. (Socioklub 1999: 496) Stát se v souvislosti s integrací romské menšiny spíše spoléhá na neziskový sektor. To znamená, že nesměřuje jeho činnost podle svých návrhů, ale spíše finančně podporuje programy NNO, které se zaměřují na tuto problematiku. To vše vychází z bezradnosti státu v tomto směru. (Socioklub 1999: 500) Většina NNO vznikla po roce 1989, většinou to byly proromské organizace. To jsou takové NNO, která zakládají jedinci z majoritní části populace na pomoc romské minoritě. Romští jedinci více preferují proromské NNO. Preference se ovšem v tomto případě nerovná důvěře. Romská populace bere tyto NNO jako něco jim samotným odlišného. Chápu podstatu pomoci, která je jim nabízena, přesto ovšem ve větší míře důvěřují čistě romským NNO. Tato důvěra je ale na druhou stranu spojena s obavou, že finanční podpora této NNO, bude využita k vylepšení socioekonomického statusu samotných zakladatelů a jejich rodin. (Socioklub 1999: 278–286)

Za nejvíce rizikový můžeme považovat pokus o integraci romské menšiny, který by vystával na základě jen jedné problematické oblasti, které jsou výše zmíněné. Pokud se zaměříme například jen na problematiku diskriminace romské menšiny na trhu práce, nevyřešíme tím problematiku spojenou se vzděláváním. (Agentura pro sociální začleňování 2016) Dalším velkým rizikem je, že pokud někoho my osobně budeme považovat za Roma, on sám se tak identifikovat nemusí, ale jelikož tak bude přijímán většinovou společností, může ho ohrozit výše zmíněná diskriminace ze strany majoritní společnosti.

2.5.2 Sociální vyloučení

„Sociální vyloučení odráží nerovnost jednotlivců nebo celých skupin obyvatelstva při jejich participaci na životě společnosti, přičemž tato nerovnost je výsledkem nedostatku příležitostí pro všechny, kteří mají zájem participovat na životě společnosti, a plodí jejich nemožnost spolupodílet se na tomto životě, jejich izolaci a odtržení od společnosti. Sociální vyloučení je dále specifikováno jako důsledek nerovného přístupu jednotlivců nebo celých skupin obyvatelstva k pěti základním zdrojům společnosti: k zaměstnání, bydlení, sociální ochraně, zdravotní péči a vzdělání.“ (Kotýnková 2000: 94) Nejvíce se tento koncept rozšířil a nabral na popularitě v souvislosti s narůstající nezaměstnaností. Ta přestala být chápána jako individuální problém jedince a začala být nahlížena jako důsledek mnoha faktorů, jež právě jedinec nemá šanci ovlivnit. Pokud je jedinec či skupina vyloučena z jedné oblasti sociálního života, dochází povětšinou i k vyloučení z oblastí dalších. (Navrátil et al. 2003: 59–60)

2.5.3 Sociální inkluze

Sociální inkluze podle oficiálních stanov Evropské unie znamená „...proces, který zabezpečuje, že všem, kdo jsou vystaveni riziku chudoby a sociálního vyloučení, se dostane příležitosti a zdrojů nezbytných k plné participaci na ekonomickém, sociálním a kulturním životě společnosti a životní úrovně považované, ve společnosti kde žijí, za standardní. Proces, který jim tak zajistí jejich podíl na rozhodování ovlivňujícím jejich život i schopnost uplatňovat svá základní práva.“ (Commission of the European Union 2003: 8) Woodward a Kohli vytvořili tři dimenze sociální inkluze, politickou, ekonomickou a občanskou. Politická dimenze znamená participaci jedince v politice. V rámci ekonomické dimenze je

sociální inkluze zajišťována na pracovním trhu. Třetí dimenze, občanská, představuje práva rozhodování se jedince ve věcech týkajících se každodennosti, ale také příležitost uplatňovat svá práva ve třetím sektoru. (Kohli, Woodward 2001: 167-168) Velice rizikové je tvrdit, že je podstatné se v rámci sociální inkluze, zaměřit například pouze na zaměstnání. Nejvíce problémové je to ze strany Romů, kdy dochází k jejich diskriminaci na trhu práce. Dále tento problém souvisí s jejich často nedostatečným vzděláním. Což na druhé straně zvyšuje jeho důležitost. Romské děti často končí ve speciálních školách, které se při větším počtu těchto dětí, stávají spíše romskými. Tyto školy prakticky uzavírají Romům možnost pokračovat v dalším vzdělání. Pokud je tedy jako hlavní pro sociální inkluzi bráno zaměstnání, měl by se zvýšit hlavně zájem o vytváření lepších příležitostí na kvalifikaci znevýhodněných lidí. Což souvisí právě se snahou zmírnit nerovnosti ve vzdělání a až v návaznosti na to nerovnosti na pracovním trhu. (Sirovátka 2004: 24) Mezi sociální inkluzí a exkluzí existuje vzájemný vztah. Pokud dojde k inkluzi v určité dimenzi, může naopak v druhé dimenzi dojít k exkluzi. Pokud bylo viděno jako hlavní faktor inkluze zaměstnání, musíme hovořit i o důležitosti inkluze do chodu komunity a aktivit s tím spojenými. S tím souvisí problém s vylučováním chudých osob, nebo jedinců z minoritních skupin (v České republice zejména Romů). Hovoříme tedy opět o vyloučených lokalitách, kam jsou většinou tito lidé "odsouváni". Takovéto vyloučení má ovšem vliv jak na zdraví, tak na možnosti již zmíněného vzdělávání a následně také na získání zaměstnání. (Sirovátka 2004: 24–26)

Z výše zmíněného vyplývá, že pokus o sociální inkluzi se týká více oblastí. Otázkou je, jak tyto oblasti zohledňuje zkoumaná NNO při naplňování vlastního cíle. A také jaké strategie využívá tato NNO k sociální inkluzi romských dětí.

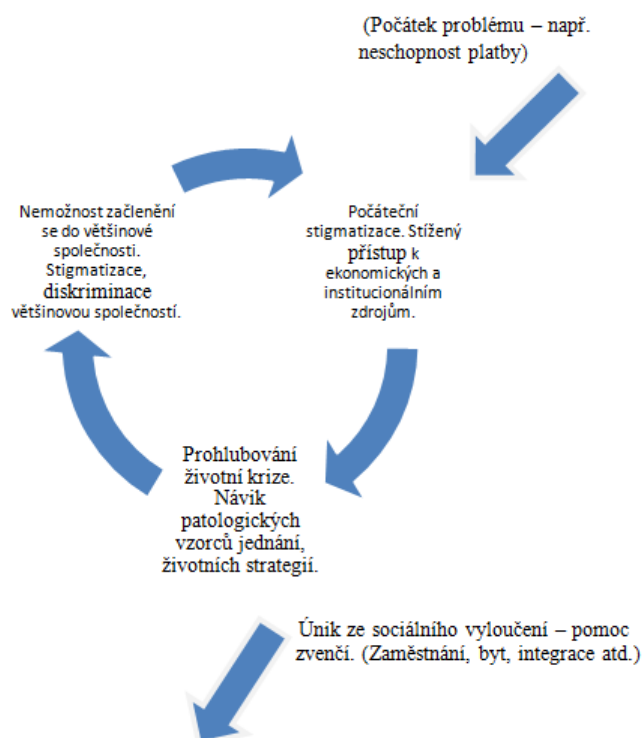
2.5.4 Strategie sociálního začleňování v ČR

Podle Agentury pro sociální začleňování, postihuje sociální vyloučení jedince, kteří nemají přístup k institucionální pomoci. Tato agentura je nástrojem vlády v ČR v pomoci městům a obcím, při řešení sociálního začleňování. Definiuje problém spojený se sociálně vyloučenými jedinci a navrhuje efektivní způsoby, kterými lze tyto jedince opět začlenit do majoritní části společnosti. Tito lidé jsou také vyloučeni ze sociálních sítí a nemají ani dostatek kontaktů mimo vyloučenou lokalitu, kde často žijí. Důvodem k ocitnutí se na sociálním dnu je většinou životní krize. Ta většinou nebývá důsledkem jen jednoho problému, ale jak je již výše zmíněno, jedná se spíše o nahromadění více důvodů (bydlení, vzdělání, zaměstnání, platební neschopnost, onemocnění atd.). Prvním impulzem pro propad na sociální dno může být zprvu jen jeden hlavní důvod, v závěru ovšem není lehké tuto příčinu s přesností určit. (Agentura pro sociální začleňování 2016: 5)

Jedinci žijící ve vyloučených lokalitách na okraji společnosti si většinou osvojují specifické vzorce chování. Ty bývají v rozporu s jednáním většinové společnosti, následkem je problémové soužití mezi vyloučenými lidmi a lidmi z majoritní části společnosti. Tento hodnotový návyk lidí z vyloučených lokalit ovlivňuje jejich možnosti na úspěch ve většinové společnosti. Což utváří jakýsi začarovaný kruh, kdy se tito lidé stávají závislí na pomoci z okolí. [Agentura pro sociální začleňování 2016: 6]

Integrační modely se často zaměřují na širší sociální skupiny a soustředí se na problémy, které jsou s nimi spojeny. Nenahlíží tedy problémy Romů jako čistě individuální. Zaměřují se na celou romskou menšinu a také problémy, které mohou vznikat ze strany majoritní

společnosti, právě ve vztahu k romské menšině. (Navrátil et al. 2003: 55–56) Kdežto agentura pro sociální začleňování upřednostňuje spíše individuální pohled na tento problém.

Obrázek vytvořen dle. Agentura pro sociální začleňování (2016).

Přisouzená etnicita bývá hlavním důvodem sociálního vyloučení. To znamená, že podle části majoritní společnosti v ČR, je etnicita nikoli problém sociální příčinou sociálního vyloučení. Přesněji, že Rom je vyloučený, kvůli své etnicitě a ne jinému důvodu. V České republice žije podle výzkumů cca 80 tisíc lidí ve vyloučených lokalitách, z toho nelze ¼ pokládat za Romy, což nepotvrzuje výše zmíněné tvrzení o přisouzené etnicitě, stejně tak jako odborně odhadovaný počet Romů žijících na území ČR, který je odhadován na 170 tisíc. Na druhou stranu je třeba přiznat, že sociální vyloučení je na našem území částečně etnizované. Právě romská menšina je zde stigmatizována a diskriminována (např. na pracovním trhu) majoritní společností. Stigmatizování, neboli

„onálepkování“ jsou Romové často jako „nepřizpůsobiví“. (Agentura pro sociální začleňování 2016: 6)

Sociální začleňování je velice komplikovaný proces. Je známa spousta chybných praxí, které nevedly k jeho úspěšnému naplnění, to je spojováno s nedostatečným plněním jak státních, tak i evropských integračních politik. V České republice lze hovořit i o negativním přístupu majoritní části populace, co se týče pokusu o integraci romské menšiny. Avšak nelze hovořit o jediném správném postupu pro sociální začleňování menšin celkově. Řešení je mnoho, na každou vyloučenou lokalitu by bylo možné aplikovat jiný způsob pro sociální začlenění. Vždy je však důležité dodržovat obecné principy, které lze aplikovat v každé situaci. (Agentura pro sociální začleňování 2016: 7)

Hlavním rizikem, které se snaží Agentura pro sociální začleňování řešit, je vztah mezi vyloučenými oblastmi a obcemi, v nichž se tyto vyloučené oblasti nacházejí. Svou pomoc při řešení vztahů mezi obcemi a těmito oblastmi se snaží nabídnout jak samotným obcím, tak NNO. Náprava těchto vztahů, má vést k integraci jedinců z daných oblastí zpět do většinové společnosti. K dosažení tohoto cíle navrhuje Agentura pro sociální začleňování výše zmíněné strategie.

Romské komunity by měly být v rámci integrační politiky akcentovány. Romové většinou žijí v určitých oblastech v komunitách, velkých rodinách, kde panují jasná pravidla a jsou zde vytvořeny sociální sítě. Tato pravidla a sociální sítě jsou navíc propojeny s určitými institucemi. Jako jsou například občanské organizace, vzdělávací systém nebo trh. Z tohoto důvodu je dobré znát poměry, které v komunitě panují a následně je využít v rámci integrační politiky. (Navrátil et al. 2003: 83-84)

2.5.5 Integrace

Integrace znamená oboustranný proces, kdy nejde jen o začlenění minority do majority, jde o to se vzájemně přijmout. Výsledkem by měl být vznik multikulturní společnosti. (Socioklub 1999: 482) Stát má jasně stanovenou povinnost zabezpečit multikulturalitu, ovšem jen do té míry, aby neohrožovala práva jiných. (Socioklub 1999: 483) Integrace menšin a uchování jejich vlastní identity je pak možná pouze za předpokladu, že majorita přijme odlišnost minority a ta není vystavena xenofobnímu, rasistickému či násilnému chování většiny. Nejvýrazněji je integrace zaměřena na vzdělávací proces. Tak, aby jedinci měli možnost získat co nejlepší vzdělání a aktivně se uplatnit na trhu práce. Školství v mnoha státech také podporuje vytváření a udržení menšinové identity (jazyk, historie). (Socioklub 1999: 78-80)

Vycházejme tedy z toho, že jedinci ve společnosti čelí různým rizikům. Těmto rizikům mohou jedinci přikládat různou váhu na základě toho, jak se jimi cítí být ohroženi. Jedním z největších rizik je sociální exkluze. Ta se v České republice pojí především s problematikou romské minority. Právě ta je předmětem zájmu zkoumané NNO. I ty se totiž v dnešní době, mimo politiky, zapojují do řešení rizik. Důvěra v NNO je založena především na předpokladech, že dokážou efektivně, neziskově a dobrovolně naplňovat své stanovené cíle. Efektivnost naplnění cíle NNO je spojená především s očekáváním, že mezi stejně zaměřenými NNO dochází ke spolupráci během naplňování stanoveného cíle. Další očekávání se pojí s tím, že jsou NNO politicky nestranné. Dnes je ovšem toto tvrzení nahlíženo skepticky. Tak může být v určitých případech nahlížena i jejich legitimita a advokacie. NNO musí prokázat určité znalosti v dané oblasti, ve které se plánuje angažovat, tak aby byla její advokacie považována za legitimní. Pro zkoumanou NNO to tedy znamená výši finanční podpory k naplňování jejího cíle, což je velice

podstatné vzhledem k závislosti NNO na podpoře z okolí. Zkoumaná NNO se podílí na snaze o sociální inkluzi romských dětí do majoritní části společnosti. Právě sociální inkluze představuje strategii pro eliminaci sociální exkluze, umožňuje jedinci opět participovat na politickém, ekonomickém a sociálním životě, stejně jako na něm mohou participovat ostatní. Otázkou však je, jak konkrétní NNO působící na lokální úrovni definuje riziko spojené s exkluzí, jaké strategie při řešení tohoto programu volí a jaké problémy je nucena, během naplňování stanoveného cíle řešit.

3 PRAKTICKÁ ČÁST

NNO, která bude předmětem mého zájmu, vznikla v roce 2010 a soustředí se na integraci romských dětí do majoritní části společnosti. V úvodu jsem hovořila o problému, který byla zkoumaná NNO nucena řešit. Tento problém poukázal na problematiku spolupráci stejně zaměřených NNO. Vzájemná spolupráce je přitom hlavním předpokladem pro efektivní naplňování stanoveného cíle, který pomůže eliminovat určité riziko. Zásadní je, jak zkoumaná NNO na tento problém reaguje a jaké strategie volí k odvrácení definovaného rizika. Podstatná je pro NNO finanční podpora z okolí, která výrazně zasahuje do jejího chodu a může ovlivnit i určité zvolené strategie. Takto vystavěnému problému odpovídá i metodologické ukotvení mého výzkumu.

3.1 Metodologie výzkumu

V praktické části této bakalářské práce se zaměřuji na malou NNO, která má za cíl sociální inkluzi romských dětí do majoritní části společnosti v České republice. Využila jsem charakteristiku "malá NNO" a to jelikož v době, kdy jsem danou organizaci zkoumala, byla jedinou stálou zaměstnankyní její předsedkyně. Samozřejmě, že s NNO spolupracovali i další dobrovolníci, ti ovšem nebyli více zasvěceni do chodu samotné NNO. Spíše obecně podporovali její záměr a napomáhali k jeho realizaci. Rozhovor jsem tak provedla pouze s předsedkyní již zmíněné NNO, byla jedinou osobou, která plnohodnotně dokázala zodpovědět všechny mé otázky. Během polostrukturovaného rozhovoru jsem se soustředila předně na několik oblastí. Jednou z těchto oblastí byl vznik NNO, tedy kdy a za jakým záměrem NNO vznikla. Dále jsem se blíže zaměřila na integraci a strategie, které jsou ohledně

integrace danou NNO využívány. Dalším velkým tématem pro mě byla spolupráce. Na jaké úrovni se spolupráce odehrává v rámci integrace a také jaká je míra spolupráce s ostatními stejně zaměřenými NNO. Posledním velkým tématem pro mě bylo financování NNO. Odkud nejčastěji daná organizace čerpá finanční podporu a jak finance ovlivňuje možnost naplňování stanoveného cíle. Ve svých otázkách jsem se zaměřila i na problematické části těchto jednotlivých témat. Jednotlivá témata jsou propojitelná i s výzkumnými otázkami. Jak zkoumaná NNO definuje riziko? Jaké strategie volí NNO k eliminaci tohoto rizika? S kým nejčastěji spolupracuje NNO během naplňování stanoveného cíle? Jak ovlivňuje financování chod NNO a naplňování stanoveného cíle? Tyto otázky mi pomohou ukázat, jak zkoumaná NNO napomáhá tak velkému záměru, jako je inkluze romské menšiny a také na jaké úrovni se odehrává spolupráce NNO s tímto záměrem. Financování je velkým tématem z důvodu ovlivnitelnosti NNO vnějšími vlivy a také k pochopení toho, jaké překážky dokáže utvářet v naplňování stanoveného cíle. Takto tematicky vymezenému záměru odpovídá i struktura mé práce.

Potřebná data jsem pro svou případovou studii shromažďovala pomocí polostrukturovaných rozhovorů a analýzou výročních zpráv vybrané NNO. Metodu polostrukturovaného rozhovoru jsem zvolila na základě načtené literatury, díky níž jsem určila základní strukturu otázek. Zároveň jsem také počítala s tím, že by se během rozhovoru mohla objevit další témata, která by přinesla důležité informace pro můj výzkum. Rozhovor³ jsem uskutečnila s předsedkyní NNO, která je v současné době jejím jediným stálým zaměstnancem. Informace, které jsem během rozhovoru získala, pomohly k rozšíření dat nasbíraných

³ *V mém plánu bylo uskutečnit i jiné rozhovory, bohužel jsem se po kontaktování těchto osob nesešla s odezvou. Šlo o osoby v minulosti, nebo stále spolupracující s neziskovou organizací, kterou jsem si pro svůj výzkum zvolila.*

během analýzy výročních zpráv. Měla jsem k dispozici Výroční zprávy z let 2010 až 2014. Kontaktování respondentky proběhlo telefonicky. Před plánovaným rozhovorem, jsem se společně s předsedkyní NNO a s dětmi, které dochází do zkoumané NNO, zúčastnila odpoledne v plaveckém bazénu. Získala jsem tak lepší vhled do chodu NNO a také jsem se více seznámila s budoucí respondentkou, což následně vedlo k její větší otevřenosti během rozhovoru. Ten proběhl v prostředí a čase, které respondentka sama zvolila. Rozhovor trval necelou hodinu, přesně 48 minut. Bylo mi se svolením umožněno celý rozhovor nahrát a neanonymizovat. Po ukončení byl tento rozhovor ve stejný den přepsán do počítače.

3.2 Analýza dat

K analýze dat jsem zvolila otevřené kódování. Nejprve je nutné utvořit hlavní kategorie, a to na základě opakovaného pročitání získaných dat, které máme k dispozici. Tento proces je označován jako takzvaná kategorizace. Jednotlivé kategorie lze pojmenovat na základě vlastního uvážení tak, aby toto označení bylo co nejužitečnější. Pojmenování lze provést také na základě odborné literatury. Po tomto kroku se k jednotlivým hlavním kategoriím – kódům přiřazují rozvíjející subkategorie tedy podkódy. Pro kódování je velice důležité kladení otázek, které si chceme zodpovědět. Následně je důležité hledat podobnosti a naopak rozdílnosti během utváření podkódů. (Corbinová, Strauss 1999: 43–52)

Nejprve jsem kódovala jednotlivé výroční zprávy a následně provedený rozhovor. Soustředila jsem se na to, jak zkoumaná NNO definuje riziko a jestli se během jejího vývoje měnily strategie pro naplnění jejího cíle. A to na základě popsanych aktivit v těchto

výročních zprávách. Dále mě zajímala cílová skupina, které svou pomoc NNO nabízí. Také jsem se zaměřila na spolupráci této NNO s ostatními. Zda spolupracuje spíše s majoritní částí společnosti, či spíše s romskou minoritní částí. Důvodem bylo zjistit, zda se tato NNO pokouší o začlenění romské minority pouze v oblasti, kde se nesetkají s jedinci z majoritní společnosti, nebo naopak chtějí tento záměr naplňovat i skrze kontakt minoritní části společnosti s tou majoritní a prohlubovat tak vzájemné vztahy. Zajímala jsem se také o to, jak je sledovaná NNO financována. Tuto problematiku jsem zkoumala kvůli doplnění informací v rámci spolupráce NNO. Tento můj zájem je také obhajitelný z hlediska propojení státu s NNO. K rozkódování informací jsem použila program excel, ve kterém jsem si utvořila jednotlivé kódy, jež byly utvářeny na základě načtené literatury. K těmto kódům jsem přiřazovala jednotlivé podkódy, vycházející jak z analýzy jednotlivých výročních zpráv, tak i z uskutečněných rozhovorů.⁴

Hlavními kódy pro moji analýzu byly: *Riziko* - tento kód odpovídá definici rizika od Douglas, Wildavsky (1983). *Spolupráce* – kód ke spolupráci jsem určila jako podstatný na základě tvrzení Cernea (1988). *Strategie řešení* – je podstatným kódem v souvislosti s pokusem o eliminaci definovaného rizika. *Finanční podpora* – ta ovlivňuje chod NNO a je pro mě důležitým kódem na základě knihy Cernea (1988). *Problematické oblasti* – Tento kód je důležitý na základě kritiky NNO a jejich nevýhod, kterým jsou vystaveny, tak jak je zmiňuje Rugendyke (2007) a Cernea (1988). Jednotlivé podkódy pro *spolupráci* jsem volila podle toho, zda probíhala spolupráce s romskou minoritou, nebo

⁴ Dále jsem uskutečnila rozhovor s krajským/ou koordinátorem/kou pro romské záležitosti. Tento rozhovor mi ovšem nebylo umožněno nahrávat a ani jsem nemohla ve větší míře zasahovat do struktury rozhovoru. Byly mi podány předem připravené informace, kdy jsem se doptávala spontánně během rozhovoru. Informace, které jsem si mohla pouze zaznamenávat do poznámkového bloku, jsem taktéž kodovala, využila jsem pro tento rozhovor, stejné kódy a podkódy, jako u analýzy prvního rozhovoru a výročních zpráv.

s majoritní částí populace. Kdy se jednoznačně projevila častější spolupráce s majoritní částí společnosti. Podkódy pro *integraci* jsem vytvářela v návaznosti na informace z rozhovoru s předsedkyní NNO, kdy jako zásadní pro proces integrace považuje vytváření nových hodnot u dětí. Podkódy tedy byly: vytváření nových hodnot ve spolupráci s majoritní částí populace, vytváření hodnot formou hry mimo majoritní část společnosti, dále ostatní formy integrace a odlišení se od jiných NNO. Podkódy pro *strategie řešení* jsem volila na základě podkódů integrace, zde jsem se věnovala detailnější analýze. Pro *finanční podporu* jsem volila podkódy podle toho, zda byla finanční podpora poskytována od státu, kraje/města, dlouhodobá finanční podpora z jiných zdrojů a jednorázová finanční podpora z jiných zdrojů. Podkódy pro *problematické oblasti* jsem vytvářela podle hlavních kódů, které jsou zároveň oblastmi, kde by se problémy mohly projevit.

3.3 Zjištění

3.3.1 Vznik NNO a průběh jejího vývoje na základě analýzy výročních zpráv

NNO byla založena v roce 2010 ve snaze přispět k integraci romských dětí do majoritní společnosti. Předsedkyně vycházela ze svých předešlých zkušeností, které čerpala především během pořádání zájmových kroužků pro romské děti v azylových domech.

„Změnila jsem strategii, ne že bych se v tom zklamala, z počátku jsem chodila do azylových domů, dělala jsem kroužky v rámci azylových domů, bylo to snadné v tom, že ty děti tam vždycky byly, jo? Prostě oni pro děti, kterým se věnujeme, je těžké se orientovat v čase a prostoru, takže je pro ně těžké přijít v určitou hodinu na určité místo. Takže oni si nemuseli pamatovat, že Pavly kroužek je v pátek od tří, protože já jsem přišla a obešla ten azylový dům a stáhla sem si je do té klubové místnosti. Díky

této činnosti si na mě tyto děti zvykly. Stala jsem se známou v té komunitě⁵, kterou se... kterou se zabývám a takže z toho něco čerpám do dneška a zároveň některé ty azylové domy si uvědomily, že ty děti stojí o tyto aktivity a začali si je organizovat samy, takže už tam nebyla ta potřeba. Zase už jiné děti se z toho azylového domu odstěhovaly a odstěhovaly se do vlastního bytu a já jsem viděla, že když bydlí v tom bytě, takže vlastně pro ně nemají žádnou přijatelnou nabídku žádných volnočasových aktivit, zatím co v těch azylových domech, se jim ty sociální pracovnice, které jsou za to placené, tam věnují, takže... takže jsem přestala chodit do těch azylových domů a začala sem se intenzivně věnovat těm dětem, které bydlí s rodiči v pronajatých bytech“ (citováno z rozhovoru s předsedkyní NNO).

Předsedkyně NNO tedy zakládala tuto neziskovou organizaci již s určitými zkušenostmi a věděním spojeným s tímto tématem. Zaměření své NNO na romské děti zvolila na základě vlastního rozhodnutí. Nemůžeme za jejím rozhodnutím tedy hledat nějaký podnět z jiné strany, jako je například politický záměr. Předsedkyně zkoumané NNO se dokonce snažila angažovat v jiných podobně zaměřených NNO. Zde jí bylo překážkou nedostatečné vzdělání v sociální oblasti.

V roce 2010, tedy v roce, kdy byla zkoumaná NNO založena, spolupracovala tato NNO s azylovými domy. Kde také napomáhala k integraci romských dětí, a to skrze založené družinky, kde se děti například učily názvy zvířat, stromů, orientaci na mapě, v rámci soutěží se děti učily správnému “fér“ jednání a také byla podporována jejich náboženská víra. V tomto roce spolupracovala předsedkyně NNO s dvaceti dobrovolníky a byla v kontaktu s padesáti romskými dětmi. Hlavní aktivity v tomto roce probíhaly převážně ve spolupráci s jinými nadacemi, kterých se dobrovolníci s dětmi účastnili. Například to byl letní tábor, kam byl zařazen menší počet romských dětí mezi děti z majoritní společnosti. Dále měly romské děti možnost navštěvovat bohoslužby různých církví.

V roce 2011 NNO nadále organizovala družinky v rámci azylových domů, každou z nich navštěvovalo 7 – 15 romských dětí. Aktivity v tomto roce byly opět propojeny se spoluprácí s jinými organizacemi jako je

⁵ Zde je myšlena romská komunita obecně.

například o. s. Kvítek. Ve spolupráci s touto organizací opět romské děti navštívily jeden z táborů, kde spolupracovaly s dětmi s majoritní části společnosti. Další spolupráce proběhla například s organizací Paprsek, kde se romské děti zúčastnily maškarního bálu a diskotéky. Aktivity pořádané samotnou NNO se týkaly například výletů do přírody. NNO uspořádaly také 6 akcí Romboh – křesťansko naučnou show. V tomto roce se zvýšil počet romských dětí navštěvujících tuto NNO na 60. Počet dobrovolníků zůstal stejný tedy 20. V roce 2011 se dobrovolníci i předsedkyně NNO účastnili školení a absolvovali některé kurzy. Například šlo o školení: *Jak napsat grant Pomozte dětem*. Dále šlo o zdravotnické kurzy, kurzy o specifikách předškolního vzdělávání sociálně znevýhodněných dětí a kurzy pro vedoucí táborů.

V roce 2012 byla ukončena spolupráce s azylovými domy. Dále tyto aktivity vedou sociální pracovnice. NNO se nadále podílela jen na pořádání několika kroužků v těchto azylových domech. Například šlo o taneční a sportovní kroužky. Svou spolupráci zaměřili spíše na romské děti z ubytoven a ghett. Jako v předešlých letech se dobrovolníci s romskými dětmi účastnili akcí pořádaných jinými NNO. Například se opět romské děti účastnily letních táborů, kde byly v kontaktu s dětmi z majoritní části populace. Opět byly zkoumanou NNO pořádány naučné křesťanské akce Romboh. NNO v tomto roce spolupracovala se 70 romskými dětmi. A předsedkyně a dobrovolníci se opět účastnili vzdělávacích kurzů. Školení bylo zaměřené na táborové akce. Předsedkyně NNO navštívila seminář *Interkulturní výchovou a prožitkem k toleranci – nové metody v interkulturním vzdělávání pro střední školy*. Oba tyto kurzy byly akreditovány MŠMT.

V roce 2013 byla v jeho první polovině NNO nejvíce omezena tím, že nezískala žádný grant. V tomto období nebyly pořádány žádné finančně náročnější akce. Šlo tedy spíše o výlety do přírody nebo návštěvy plaveckého bazénu. V roce 2013 byly opět romské děti

zapojeny do aktivit s dětmi z majoritní části společnosti. Účastnili se například akce, *Kde bydlí kuře*. Tato akce byla pořádána NROS⁶ v Praze. Romské děti se také účastnily letních táborů. V tomto roce byl pořádán také první tábor zkoumanou NNO pro romské děti, které ji navštěvují. Tento rok docházelo do zkoumané NNO 80 romských dětí. Dobrovolníci i předsedkyně si opět doplňovali vzdělání. Předsedkyně navštívila dva semináře k novele občanského zákoníku. A jeden z dobrovolníků začal dálkově studovat pedagogické minimum.

V roce 2014 zkoumaná NNO zprovoznila vlastní klubovnu. NNO se účastnila mezinárodní konference proromských organizací. V České republice toto setkání sama organizovala. Byly navázány nové kontakty pro spolupráci s dětmi z majoritní části společnosti, například skrze Waldorfskou základní školu Dobromysl. Byla také pořádána společná akce 8 NNO s názvem, *Husovo náměstí ožívá pro děti*. Šlo o jednodenní akci se zábavným programem. Tradičně NNO pořádala akci Romboh. A v létě se romské děti opět účastnily táborových akcí, kde byly v kontaktu s dětmi z majoritní části populace. Celkem navštěvovalo v tomto roce NNO 70 romských dětí. Počet dobrovolníků je stále 20. Předsedkyně NNO absolvovala kurz *Podvojný účetnictví s využitím výpočetní techniky*.

Vývoj zkoumané NNO poukazuje tedy na nárůst počtu romských dětí, kterým se NNO snaží poskytnout svoji pomoc. A také se tak snaží naplnit svůj cíl, kterým je integrace romských dětí do majoritní části společnosti. Za nejvíce kritickou můžeme považovat první polovinu roku 2013, která byla významně ovlivněna nedostatkem finanční podpory z okolí. Počet dobrovolníků, kteří se významně podílejí na chodu NNO zůstává po celou dobu stejný. Nejvíce se zkoumaná NNO zapojuje do akcí, kde dochází ke kontaktu romských dětí s dětmi z majoritní části

⁶ NROS – Nadace rozvoje občanské společnosti.

populace. Až v roce 2014 je zmíněna možnost plně se věnovat doučování romských dětí ve vlastních prostorech, které tuto činnost umožňují.

3.3.2 Jak zkoumaná NNO definuje riziko

NNO se zaměřuje na integraci romských dětí jako na specifickou skupinu, která je postižena sociálním handicapem. Ve spojení s tímto zaměřením definuje i riziko, které má za cíl eliminovat, aby tak dala šanci romským dětem se s tímto handicapem v budoucnosti lépe vyrovnat.

„Sociální handicap se strašně špatně měří. Jestliže někdo má zdravotní handicap, nebo mentální handicap, tak jsou na to nějaký tabulky. Jsou na to nějaký testy, je možný to nějakým způsobem kategorizovat a je možný například dát těm dětem nějaký úlevy, asistenta, nebo... Nějak jim pomoci. Ale ten sociální handicap je měřitelný strašně špatně, strašně špatně se dává do nějakých tabulek. No a přitom to dítě to opravdu někdy omezuje víc, než ten handicap mentální, nebo zdravotní, protože pokud je dítě v malém věku, nemá dostatek podnětů, aby se rozvinul intelekt, nemá dostatek impulzů, aby se zorientovalo v tom životě. Co chce, co nechce. Čeho chce dosáhnout, aby si vytvořilo nějaké reálné a smysluplné cíle v tom životě. Pokud to ale se nestane, tak to dítě může být chytrý, může být zdravý a ten život prožije politováníhodným způsobem, bych tak řekla. Jo? A to mně přijde nespravedlivý. Já mám sama 5 dětí, vím co všechno se s nima dá zažít levně. Jo? A taky vím, co všechno se dá do těch dětí „nalít“ a je mi hrozně líto, když to tyhle děti nedostávají.“

„Mně to přijde, že bylo by tak snadný jim pomoc a my to stejně moc neděláme, jako společnost. Jsme naštvaný na jejich rodiče, že se často, né samozřejmě všichni, ale ty rodiče, jejichž děti. Rodiče dětí, kterejm se věnuji, často mají problémy se sociálně patologickými způsoby chování. Takže ty lidi jsou naštvaný na ty rodiče a tím pádem se jim nechce pomáhat jejich dětem. Což mně přijde nespravedlivý. Protože ty děti si to nevybraly.“

Jako rizikovou tedy předsedkyně NNO shledává definici sociálního handicapu ve společnosti. Snaží se tak poukázat na bezmoc romských dětí se těmito rizikům postavit.

3.3.3 Cíle a strategie NNO

Jako hlavní strategii své NNO předsedkyně uvedla změnu hodnotového systému u romských dětí. Což v návaznosti na výše zmíněné znamená, že se právě tímto způsobem předsedkyně snaží romské děti připravit na problémy, s kterými by se v budoucnu mohly potýkat. Což tedy souvisí s výše zmíněným sociálním handicapem.

„Snažíme se těm dětem pozměnit hodnotový systém. Jo to co, to, co, jo snažíme se je vychovat. Nesnažíme se, nejsme třeba jen nízkoprahové zařízení, kam si ty děti přijdou odpočinout, nebo se poradovat, ale snažíme se, snažíme se změnit hodnoty těch dětí.“

Své cíle naplňují skrze předávání norem, pravidel a nastavováním hranic, které jsou přijímány a fungují v majoritní části společnosti. Realizují také aktivity, které děti poučují o negativních sociálních jevech.

„Snažíme se mluvit s nima o životě, jako správnej chlap je ten, co chodí do práce, frajer je ten, kdo nekouří, těm dětem to různou formou opakujeme často.“

Pravidelnou aktivitou je doučování vedené pedagogickým pracovníkem, nebo zkušenou lektorkou. Právě jako stěžejní uvádí předsedkyně pomoc dětem ve vzdělávání a hlavně pomoci jim vypořádat se se sociálním handicapem. Aktivity, které jsou spojené s doučováním, odpovídají jak skupinovým, tak individuálním potřebám klientů. Jako výhodu pro naplnění těchto potřeb zmiňuje předsedkyně to, že romské děti často navštěvují stejnou školní třídu, nebo jsou sourozenci. Skupiny klientů jsou promíchané, tím rozvíjejí jejich sociální kompetence. Děti vždy mohou vyjádřit svůj individuální názor. Mohou také navrhnout aktivity, které předsedkyně upraví tak, aby byly účelové pro naplnění cíle NNO. Mimo to mají možnost navštěvovat například i křesťanské akce. Ty předsedkyně NNO charakterizuje jako aktivity, kde předávají romským dětem, ale například i jejich rodičům, etické a morální hodnoty.

„Tradiční aktivitou určenou celé místní komunitě pak v naší práci zůstávají pravidelná komunitní setkání - Romboh, kde reflektujeme společností aktuálně zpracovávaná témata. Interaktivní formou hudebních a divadelních prvků předáváme celému romskému společenství morální a etické hodnoty vycházející z evropské křesťanské tradice.“

Tento typ akce také částečně potvrzuje individuální přístup k romským dětem. Akce nejsou povinné, ale jsou jistě přínosem pro již věřící děti, nebo pro ty, které mají jen zájem se těchto akcí zúčastnit. Na základě vlastního rozhodnutí romských dětí a jejich nejbližších příbuzných vzniká jejich vzájemný kontakt se zkoumanou NNO.

„Na těch osobních pozváních. Úplně ty první kontakty s romskými dětmi u mě byly v tom roce 1993, kdy jsem potkala někde nějaké děti, chtěla jsem se jim věnovat. Říkala jsem jim, že je vezmu na výlet, oni říkaly, že budou rádi. Tak, oni mě odvedly k sobě domů. Za maminkou, za tatínkem a já sem se tam představila, řekla sem jim jakej mam záměr. Co bych těm dětem chtěla nabídnout, oni většinou řekli, že jim to nevadí, že budou rádi. Pokud výjimečně řekli, že si to nepřejí, tak jsem to samozřejmě respektovala. No bylo to na tý osobní, ty kontakty byly jako na osobní úrovni. V současné době máme na sociální síti facebookovou skupinu, ve které.... Máme uzavřenou facebookovou skupinu, ve které je asi 256 členů a když třeba jdeme na výlet, tak já to napíšu na ten facebook. A ty děti si to přečtou a už to funguje. Ale to funguje u kontaktů, které už mám, že ty děti se mnou mají nějakou osobní zkušenost a pak ten facebook funguje. Nestalo se mi, že by přes ten facebook přišly nějaké děti, které by mě neznaly, nebo neměly o mně aspoň nějakou referenci. Třeba od svých příbuzných. Jo? To oni třeba zase, přivedou svý příbuzný, to taky hodně funguje, že znám, ty rodiny jsou hodně široký, tak já třeba jedno, dvě děti z té rodiny znám, byly se mnou na výletě, měly se mnou dobrou zkušenost. Řeknou to doma rodičům. Ty si to řeknou mezi sebou a přivedou nějaký další.“

NNO získává své klienty na základě osobního kontaktu a následný efekt získávání dalších klientů, můžeme přirovnat k efektu sněhové koule. Jejich působnost je tedy pouze na lokální úrovni. Kontakt s klienty je velice úzký, předsedkyně udržuje stejný kontakt i s rodiči a s nejbližšími příbuznými všech dětí tak, aby utužovala důvěru pro svou činnost.

Spolupráce s majoritní částí společnosti probíhá například v rámci pořádání jednorázových akcí, kterými jsou letní tábory. V rámci těchto akcí propojených s majoritní částí společnosti, jde také o to vzájemně představit tradice, kulturu a zvyky. K tomu podle předsedkyně dochází už právě při zapojení romských dětí do aktivit s většinovou společností. Dále se předsedkyně snaží prezentovat dovednosti romských dětí. Tím podle předsedkyně dochází k vytvoření vztahů mezi majoritou a minoritou. Spolupráce ovšem není provázaná pouze s majoritní částí společnosti. Například v roce 2014 organizovala tato NNO letní tábor pro 25 romských dětí. V rámci Visegrádského grantu navštívili členové zkoumané NNO proromské organizace v Polsku, Maďarsku a na Slovensku. Následně pak hostily delegáty z těchto zemí v Plzni. Dále ve spolupráci s organizací *Tandem* navštívili proromskou organizaci ve Frankfurtu.

Celkově jde ovšem o častější spolupráci s majoritní částí společnosti, co se týče těchto jednorázových hromadných akcí. Co se týče ostatních aktivit, jde spíše o ty, které pořádá samotná NNO pro romské děti, které ji navštěvují.

3.3.4 Konkurenceschopnost

Předsedkyně zkoumané NNO se musí vyrovnávat se širokou konkurencí, které je vystavena ze strany ostatních stejně zaměřených NNO. Ty se stejně jako zkoumaná NNO snaží získat co nejširší podporu pro naplňování vlastních cílů. Ovšem neméně důležité je získat klienty, a to například tím, že se NNO dokáže odlišit v dostatečné míře od ostatních. Jako hlavní strategie pro odlišení od ostatních NNO předsedkyně zmiňuje:

„Snažíme se je naučit, jak zábavně trávit volný čas způsobem, který pro ně, který bude nízkonákladový. Způsobem, kterým budou oni v budoucnu, pokud budou,

pokud se jim nepodaří, plně se vyčlenit, z toho sociálně kulturního prostředí ve kterém jsou, tak aby uměli levně trávit volný čas, způsobem, který nebude sociálně patologický. Jo to znamená, aby si šli zaplavat, aby šli do lesa na výlet, jo. Taky je vezmeme třeba jednou za rok do divadla, ale hlavní důraz jsou na ty aktivity, které nic nestojí, které vlastně oni by si mohli případně v budoucnu se svými dětmi dovolit, i když nebudou mít plat pana doktora, ale třeba budou mít plat dělníka někde.“

Své strategie pro integraci romských dětí, formou změny hodnotového systému, udržuje celou dobu činnost organizace, neuvádí žádné změny v tomto záměru. Na otázku zda s těmito strategiemi dokáže její NNO koexistovat, či konkurovat ostatním NNO se stejným záměrem, odpověděla předsedkyně takto:

„To je velkej problém, to je prostě problém, protože ony ty velké organizace dostávají od kraje, od města milionové dotace. A my dostáváme dotace v řádech desetitisíců. A takže my třeba z těch dotací pokrejeme, například vstup, vstupy na ty volnočasové aktivity do bazénu, nebo lasergame. Nemáme na platy, což vadí. Takže zatím se nám to nepodařilo.“

3.3.5 Problém s financováním

Jako hlavní problém spojený s nemožností konkurovat ostatním stejně zaměřeným NNO, vidí tedy její předsedkyně právě ve financích. V roce 2010 měla NNO k dispozici 20 dobrovolníků na 50 romských dětí. Podle poslední výroční zprávy (2014) zůstává počet dobrovolníků stejný, tedy 20. Průměrný počet zaměstnanců na plný úvazek je 1,04. Zaměstnanců na dohody má NNO 3. V pravidelném kontaktu byla NNO v roce 2014 se 70 romskými dětmi. Se 100 nad 18 let byla v kontaktu.

Můžeme tedy říci, že za 4 roky se NNO rozrostla a také nabízí svou pomoc více klientům. Problém s financováním ovšem stále přetrvává.

Předsedkyně uvádí, že i po předešlé komunikaci s politiky na krajské i městské úrovni nezískala žádné vyšší dotace pro svou NNO. Během rozhovoru s pracovníkem/nicí krajského úřadu, mi bylo řečeno, že jsou často grantové výzvy NNO hodnoceny mimo jiné také podle doby trvání jejich funkce. Existuje tedy předpoklad, že čím déle NNO funguje, tím lépe funguje. Ovšem z výše uvedeného vyplývá, že doba trvání NNO a její schopnost efektivně naplňovat cíle, se odvíjí hlavně od výše poskytované finanční podpory. Což vytváří určitý začarovaný kruh, do kterého se dostávají nově vzniklé NNO.

Skrze finanční podporu je tedy také vidět ovlivnitelnost NNO vládou. Jelikož ty jsou závislé především na finanční podpoře z okolí, jak bylo zmíněno již výše. Předsedkyně zkoumané NNO uvádí, že finance se snaží čerpat nejčastěji právě reakcemi na grantové výzvy. Dalším zdrojem, je jim finanční pomoc z různých nadací. Uvádí minimální individuální dárcovskou podporu.

„Jako myslím si, že se nám jako daří trošku se dostávat do povědomí. Několikrát se mi jako stalo, že jsem někde už přišla, řekla sem, že jsem Blízký soused. Oni říkali, ano my o vás víme, my jsme o vás už slyšeli. Ale je to práce strašně pomalá a těžká. A já bych radši se věnovala těm dětem, jako. (úsměv) Ted' jsem to zrovna psala, zkouším psát projekt na „HIT HIT“ a já jim to psala, že je to začarovanej kruh, protože nemáme peníze, proto si nemohu dovolit fundraisinga, který by ty peníze sháněl. Jo? Jo, že není to prostě, není to snadný. Vyplňuju různý, jako na internetu vyplňuju, takový, že hledáme dobrovolníky, jo? Jo prostě, myslím si, že těch železek v ohni jsme rozesely spoustu. Spoustu nabídek, nebo napsala jsem obrovský množství různých žádostí. Jak říkám na různý nadace. Něco vyjde, něco nevyjde.“

Nedostatek financí, ale znemožňuje plně naplňovat cíle NNO (Cernea 1988), což souvisí například i s nedostatkem kvalifikovaných lidí, které kvůli finančním nedostatkům NNO nemůže zaměstnat. Tento fakt je potvrzen i předsedkyní NNO:

„První polovina roku 2013 byla silně poznamenána tím, že jsme nedostali žádný grant. Nemohli jsme nikoho zaměstnat a neměli jsme prostředky na větší akce. Naše předsedkyně byla hlášena na ÚP a musela si hledat jiné zaměstnání.“ (cit. z výroční zprávy NNO 2013)

3.3.6 Problematická spolupráce s ostatními stejně zaměřenými NNO

Právě spolupráce s ostatními stejně zaměřenými nestátními NNO je další problematickou oblastí, která se během mého výzkumu ukázala.

„... jsou samozřejmě organizace, které nás pak vnímají jako nekalou konkurenci. A to je pak problém, protože se nedaří najít společný tón k těm dětem.“

„Tak jako velký problém, nebo prostě problém pro mě trošku byl, když třeba v loni v létě jsme rozdali dětem přihlášky na tábory, měli jsme týden holky, týden kluky. Teď velká nezisková organizace, dělala na poslední chvíli, sehnali někde peníze, udělali tábor ve stejném termínu jako já a v podobném termínu jako já. A v době, kdy jsem byla na táboře s těma holkama, tak mi obešli některý ty kluky a dali jim tablety a přetáhli si je na ten svůj tábor. Což teda jsem byla hodně našťvaná. Přesto, že měli, ještě si vyžádali seznam dětí, který jsou přihlášený ke mně. Já sem jim ho poskytl, a přesto teda, potom některý děti, který byly přihlášený na ten můj tábor, odjely s tabletem na tábor té velké organizace. To jsem, to musím říct, že jsem zuřila!„

Předsedkyně se tedy vymezuje od strategií využívaných jinými stejně zaměřenými NNO. Celkově předsedkyně nesouhlasí ani s praktikami některých dětských domovů, kdy podle jejího názoru nedochází k přípravě dětí na reálný život. Pro tyto děti jsou pořádány zájezdy k moři, na lyže, zmiňuje také vybavenost pokojů drahými elektronickými přístroji. Podle předsedkyně nelze u všech dětí po odchodu z dětského domova očekávat, že si budou moc něco takového dovolit a může to vést i k patologickému jednání. Právě tomu se chce předsedkyně v rámci své NNO vyhnout, skrze vytvoření nového

hodnotového systému u romských dětí. Dá se tedy říci, že NNO pracuje s určitými předpoklady, které například počítají s nízkým vzděláním romské menšiny a jejich následnou diskriminací na trhu práce. Nejde o to děti naučit tuto situaci jednoduše přijmout, jde o to je naučit se s touto situací vypořádat.

„Já osobně jsem často přemýšlela nad rolí krajské koordinátorky pro romské záležitosti a mě je třeba líto, že tahle ta to funkce není využívána k tomu, aby ty organizace spolu musely komunikovat, myslím si, že je to velmi nevýhodné, když spolu ty organizace nekomunikují a vlastně i vycejší, že si konkurují a vlastně, že to není, že to kazí charakter těch dětí.“

Nekomunikativnost NNO se stejným záměrem, mezi sebou ovlivňuje i jejich efektivitu, při naplňování stanoveného cíle, což je tedy riziko sociální exkluze romské menšiny v České republice. Dalším příkladem, který předsedkyně uváděla, je problém se sociální zaměstnankyní. Ta nechtěla uznat docházku do mnou zkoumané NNO, romskému dítěti, i přes jeho osobní preferenci navštěvovat právě tuto NNO. Předsedkyně dodala, že dítě mělo nařízeno docházet do větší NNO.

V tomto případě se tedy žádná spolupráce stejně zaměřených NNO nepotvrzuje. Například v prvním případě nemůžeme říci, na kterém táboře by děti čekal více účelový program, ale je zde vidět konkurenční boj, který zasahuje do plánů NNO a tak ovlivňuje i naplnění jejich cíle.⁷

Případová studie mi dala možnost nahlížet na problematiku NNO a jejich funkce v inkluzi romské menšiny v ČR více detailně. Díky analýze výročních zpráv jsem měla možnost doplnit si data z rozhovorů a tím se

⁷ Větší spolupráci by uvítal i krajský/á koordinátor/ka. Podle jeho/její názoru by jejich propojenost a častější komunikace, taktéž vedla k větší efektivitě během naplňování cíle. Rozhovor jsem prováděla se zaměstnancem/kyní, který/á zastával/a svůj post krátkou dobu, takže neuvědla žádné možné strategie, jak spolupráci NNO, ze svého postu může podpořit.

následně obohatily i výsledné informace. Během výzkumu se mi podařilo odkrýt, jak informace o chodu a plánech pro naplnění určeného cíle zkoumané NNO, tak i problematické oblasti. Některé je NNO nucena řešit každodenně, zejména co se týče financování, jelikož právě na něm stojí celý chod NNO. Nepředpokládám, že bych mohla využít vhodnější metodu pro výzkum, než je právě případová studie.

3.3.7 Shrnutí případové studie

Zkoumaná NNO vznikla v roce 2010 již po předchozí činnosti předsedkyně, zaměřené na stejnou oblast. Tou je tedy integrace romských dětí do majoritní části společnosti v České republice. Na základě analýzy výročních zpráv a provedeného rozhovoru lze dospět k několika závěrům. Tím prvním je prokázán rozrůstající se počet romských dětí, které využívají pomoci této NNO. Dále, že si NNO udržuje svou neziskovou charakteristiku, to lze potvrdit stálým počtem dobrovolníků, kteří napomáhají k naplnění stanoveného cíle. (Cernea 1988) Dalším závěrem vycházejícím z této analýzy je závislost na finanční podpoře z okolí, která umožňuje pořádání aktivit, taktéž napomáhajících k naplnění stanoveného cíle. V analýze se tato závislost nejvíce potvrdila v první polovině roku 2013, který byl poznamenán nízkou finanční podporou z okolí. Zkoumaná NNO neměla rozpočet na pořádání aktivit, které podporují naplňování jejího cíle. (Cernea 1988) Celkově pak můžeme aktivity NNO považovat za předně zaměřené na kontakt romských dětí s dětmi z majoritní části společnosti. Další aktivity se předně v posledních letech (2014, 2015) soustředí na doučování romských dětí ve vlastních prostorech, k tomu vyhovujících. Analýza také poukázala na neustálou potřebu se v každém roce dovzdělávat a zvyšovat tak advokacii NNO. (Hudson 2000) Advokacie následně ovlivňuje legitimitu NNO. Ta ve své podstatě znamená podporu

od výše postavených lidí. A také právo NNO hovořit o cílech a zájmech jedinců, kterým se snaží pomoci. (Carey, Richmond 2003) Jako hlavní riziko předsedkyně NNO vidí problematiku definování sociálního handicapu ve společnosti. Toto riziko je propojitelné s rizikem sociální exkluze. Jako hlavní strategie pro řešení tohoto rizika předsedkyně vnímá změnu hodnotového systému u romských dětí a také jejich kontakt s dětmi z majoritní části společnosti. Tento kontakt má vést k většímu vzájemnému porozumění. Výsledkem by měla být schopnost romských dětí lépe se vypořádat se sociálním handicapem a schopnost dětí z majoritní části populace tento sociální handicap lépe reflektovat. Nejvíce problematická je během naplňování tohoto cíle finanční podpora z okolí. Na té je zkoumaná NNO závislá. Kritickým situacím se snaží předejít skrze neustálé vzdělávání, které zvýší jejich legitimitu, a tím stoupne i podpora NNO z okolí. Dalším velkým problémem je konkurence NNO mezi sebou. Tato konkurence neumožňuje efektivní spolupráci, která by napomohla k snadnějšímu naplnění stanoveného cíle.

4 ZÁVĚR

Společnost v dnešní době čelí spoustě různých rizik. Jedním z největších je sociální exkluze. Sociální exkluze odpírá možnost jedinci participovat na běžných věcech, na kterých participuje jeho okolí, nezávisle na tom, aby toto znevýhodnění mohl sám ovlivnit. Tato problematika poukazuje na nutnost integrace, tak aby byla možnost participace jedinci umožněna. Ve světě začínaly v 70. a 80. letech nabývat na popularitě v rámci řešení různých rizik, NNO. V České republice stoupala jejich obliba zejména v 90. letech. Jako jejich největší výhody jsou viděny, pružnost, tedy schopnost rychle reagovat na změny a také to, že dokážou své cíle naplňovat nízkonákladovým způsobem. Nevýhodou je ovšem jejich nízká propojenost v naplňování cíle, nebo závislost na finanční podpoře z okolí, která následně ovlivňuje celý chod NNO. Tyto výhody i nevýhody se týkají i nestátních NNO, které se zaměřují na sociální oblast. Jedním z cílů těchto organizací může být například inkluze určité menšiny do majoritní části společnosti. Nejprve je ovšem třeba přijít na podstatu sociálního vyloučení, to není způsobeno nikdy jen jednou příčinou. Spíše vychází z určité krize, která na sebe nabaluje další a další faktory, ovlivňující právě sociální vyloučení. Strategie sociální inkluze se také skládá z několika jasně provázaných kroků. Případová studie, kterou jsem provedla, se soustředila na malou NNO, která se zaměřuje na integraci romských dětí do společnosti. Jako nejvíce rizikové shledává nahlížení sociálního handicapu společností. Tato malá NNO se musí potýkat s velkou mírou konkurence, tu se snaží odrazit osobním přístupem k romským dětem i k jejich rodičům a nejbližším příbuzným tak, aby si získala co největší důvěru. Mimo to, že chtějí fungovat jako alternativa ke vzdělávacímu systému, dbají na individuální potřeby jedinců, na základě těchto potřeb upravují i aktivity. Předně se snaží o změnu hodnotového systému u romských dětí,

ten nahlíží jako problémový, zejména proto, že v pozdějším věku může vést k patologickému jednání. Zmíněná NNO se snaží o inkluzi romských dětí předně skrze kontakt s majoritní částí populace, tak aby si mezi sebou minorita s majoritou vzájemně představovaly své kultury, zvyky a tradice. Mezi nejvíce problematické oblasti patří spolupráce jednotlivých NNO mezi sebou, kdy dochází ke konkurenčním bojům a ne o pokus co nejefektivněji společně naplňovat stanovený cíl. Dalším problémem je financování NNO, ta sice pracuje nízkonákladově a zakládá se na dobrovolném charakteru, ale nedostatek financí ovlivňuje celý chod organizace.

5 SEZNAM LITERATURY

1. Agentura pro sociální začleňování. 2016. Příručka pro sociální integraci. [online]. [cit. 9. 2. 2016]. Dostupné na: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/>
2. Bovens, Mark. 2007. "Analysing and Assessing Accountability: A Conceptual Framework." *European Law Journal* 13 (4): 452.
3. Burchardt, Tania, Julian Le Grand, David Piachaud. 1999. "Social Exclusion in Britain 1991-1995." *Social Policy and Administration* 33 (3): 230.
4. Bratton, Michael. 1989. "The politics of government-NGO relations in Africa." *World Development* 17 (4): 572 – 573.
5. Brown, L. David, Jonathan A. Fox. 1998. *The Struggle for Accountability: The World Bank, NGOs, and Grassroots Movements*. Massachusetts: The Mit Press
6. Carey, F. Hanry, Oliver P. Richmond. 2003. *Mitigating Conflict The Role of NGOs*. London: FRANK CASS PUBLISHERS.
7. Cernea, Michael. 1988. *Nongovernmental Organizations and Local Development*. Washington, D.C.: The World Bank.
8. Commission of the European Union. 2003. Joint report by the Commission and the Council on social inclusion. [online]. [cit. 17. 4. 2016]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/employment_social/soc-prot/soc-incl/final_joint_inclusion_report_2003_en.pdf
9. Cooley, Alexander, James Ron. 2002. "The NGO Scramble: Organizational Insecurity and the Political Economy of Transnational Action" *International Security* 27 (1): 5.
10. Collingwood, Vivien, Louis Logister. 2007. *NGO Involvement in International Governance and Policy: Sources of Legitimacy*. Boston: Martinus Nijhof

11. Corbinová, Juliet, Anselm Strauss. 1999. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Albert.
12. Degnbol-Martinussen, John, Poul Engberk-Pedersen. 1999. *AID: Understanding international development cooperation*. New York: Zed Books Ltd.
13. Deverová, Lenka, et al. 2008. *Společenský a legislativní rámec neziskového sektoru*. Praha: AGNES.
14. Douglas, Mary, Aaron Wildavsky. 1983. *Risk and culture: An Essay on the Selection of Technological and Environmental Dangers*. California: University of California Press.
15. Eade, Deborah, Jenny Pearce. 2000. *Development, NGOs, and Civil Society*. London: Oxfam GB
16. Edwards, Michael. 1996. "Too close for comfort? The impact of official aid on nongovernmental organizations." *World Development* 24 (6): 72.
17. Fisher, William. 1997. *DOING GOOD? The Politics and Antipolitics of NGO Practices*. Massachusetts: Annual Reviews Inc.
18. Hahn, Kristina, Jens Steffek. 2010. *Evaluating Transnational NGOs*. New York: PALGRAVE MACMILLAN.
19. Hudson, Alan. 2000. *Making the connection: Legitimacy claims, legitimacy chains and Northern NGOs' International Advocacy*. [online]. [cit. 7. 1. 2016]. Dostupné na: <http://alanhudson.info/wp-content/uploads/2013/11/wallace.pdf>
20. Jordan, Lisa, Peter Van Tuijl. 2006. *NGO Accountability: politics, principles and innovation*. London: Earthscan.
21. Kohli, Martin, Alison Woodward. 2001. *Inclusions and Exclusions in European Societies*. New York: Routledge.
22. Kotýnková, Magdalena. 2000. "Rozsah a průběh sociálního vyloučení v české společnosti" *Sociální studia* 5 (0): 94 – 289.
23. Mareš, Petr. 2000. "Chudoba, marginalizace, sociální vyloučení." *Sociologický časopis* 36 (3): 289.

24. Navrátil, Pavel, et al. 2003. Romové v české společnosti: jak se nám spole žije a jaké má naše soužití vyhlídky. Praha: Portál.
25. Siri, Gabriel. 2002. The World Bank and Civil Society Development: Exploring Two Courses of Action for Capacity Building. Washington, D.C.: World Bank Institute
26. Sirovátka, Tomáš. 2004. Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin. Brno: Masarykova univerzita.
27. Socioklub. 1999. Romové v České republice (1945 – 1998). Praha: Socioklub.
28. Steffek, Jens. 2003. "The Legitimation of International Governance: A Discourse Approach." *European Journal of International Relations* 9 (2): 255.
29. Pospíšil, Miroslav, et al. 2009. Neziskové organizace a jejich funkce v demokratické společnosti. Brno: Společnost pro studium neziskového sektoru.
30. Rudendyke, Barbara. 2007. NGOs as advocates for development in a globalising world. New York: Routledge.
31. Ulleberg, Inger. 2009. The role and impact of NGOs in capacity development from replacing the state to reinvigorating education. UNESCO: International Institute for Educational Planning
32. Úřad vlády ČR. 2014. Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2014. [online]. [cit. 18. 1. 2016]. Dostupné na: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Zprava-o-stavu-romske-mensiny-2014.pdf>
33. Mareš, Petr, Tomáš Sirovátka. 2008. "Sociální vyloučení (exkluze) a sociální začlenování (inkluze): koncepty, diskurz, agenda." *Sociologický časopis* 44 (2): 277.

6 RESUMÉ

The aim of this study was to describe the function of NGOs in the inclusion of the Roma minority to the majority of society. I started from the concept of risk, which allowed showing how important social inclusion is. As one of the greatest risks of social exclusion and social inclusion is used tool to eliminate this risk. As we can see, growing legitimacy of NGOs in their strategies used to address a variety of risks. NGOs are characterized by non-profit, voluntary participation and political impartiality in the fulfillment of their goals. It is committed to solving problems associated with the Roma minority in the Czech Republic. Mostly it is about everyday discrimination by the majority of the population, which is one of the factors which cause social exclusion.

Using case study method I focused on NGOs, whose aim is the inclusion of Roma children into mainstream of society. As the main risk the chairwoman mentioned incorrect definition of social disability in society. To eliminate this risk she chose to change the value system of Roma children and also the mutual contact of Roma children and children from the majority. It should lead to a better alignment with Roma children with social handicap. Contrary, it should lead Roma children to a different view of this disability. We could see that a major obstacle to the effective implementation of the stated objective is the absence of cooperation like-minded NGOs. Another big problem is the financing of NGOs. Lack of financial support for NGOs restricts its operation.